

Віктор ГОЛУБ

кандидат наук з фізичного виховання і спорту

МАРШРУТ ДЛЯ СИЛЬНИХ ДУХОМ

Працюючи на факультеті спортивних ігор та туризму Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, ми зустрілися з виконанням завдань навчальної програми по літньому табірному збору, реалізація якої в сучасних умовах вимагала нових творчих підходів. Практикуючи піші ступеневі походи, різноманітні експедиції, подорожі, ми відкрили для себе нові грані і можливості виконання навчальної програми у вигляді водного туризму.

Водний туризм — це подорожі, здійснювані по воді на судах різного типу: шлюпках, прогулянкових човнах, байдарках, плотах, надувних човнах, яхтах, моторних судах.

Наша держава володіє великими можливостями у розвитку водного туризму, маючи понад 70 тисяч річок, тисячі озер і водосховищ. Її територія омивається двома морями. Існують і підземні водостоки в печерах, які простягаються на

сотні кілометрів і малодосліджені. Густота річкової мережі в різних регіонах суттєво відрізняється, що зумовлено кліматичними особливостями і характером рельєфу. Основою водного туризму є 163 річки довжиною понад 100 км. Практично безмежні можливості відкриваються у розвитку водних мандрівок з Європи через Дунай і притоки Вісли до Дніпра, Дністра, Південного Бугу тощо.

За всім комплексом природних умов для організації водного туризму (нахилом русла, сезонним режимом, особливостями течії, наявністю природних перешкод і складністю у їх подоланні тощо) річки України поділяються на три групи: річки низовин, річки височин, річки гірських районів. З погляду їх використання з метою водного туризму кожна з трьох груп має власну туристично-спортивну складність. Найнижчий рівень складності мають річки Поліської, Придніпровської і Причорноморської низовин. До них належать Дніпро з правими притоками Прип'ять, Ірпін та ін., праві притоки Прип'яті Горинь, Стир, Стохід та ін. Рівнинними є ліві притоки Дніпра, Десна з Сеймом і Остром, Сула з Удаєм, Псел, Ворскла, Самара та ін. Всі ці річки цілком доступні для туристів-початківців. Особливо придатні для цього річки Подільської, Волинської і Придніпровської височин. Це верхні течії Горині, Случа, Тетерева, Ужа, Росі басейну Дніпра; Південний Буг із притоками Гірський і Гнилий Тікич, Синюха, Бужок та ін., а також верхів'я Дністра та його ліві притоки Жванець, Іванчик, Збруч, Смотрич та ін. Всі ці річки дають змогу здійснювати водні мандрівки II і III категорій складності. Гірські річки Карпат належать до третьої групи. Найбільш освоєні туристами праві притоки Дністра: Черемош, Білий Черемош, Чорний Черемош, Стрий у Передкарпатті й Тиса з притоками на Закарпатті. Розвиток техніки водного туризму і збільшення її масштабів привели до освоєння приток Черемошу Бистриці, Пробійної, верхів'їв Прута і приток Стрия.

Водний туризм є різновидом активного туризму, до якого належать масові тривалі самодіяльні водні подорожі на туристичних судах (гребних розбірних байдарках, катамаранах, плотах тощо) з метою відпочинку, пізнання природних, етнографічних, культурних особливостей прилеглих територій. Згідно з Нормативами туристичних походів усі водні маршрути на гребних судах і плотах класифікуються за категоріями складності від I (найлегшої) до VI (найважчої). Значною популярністю характеризуються також некатегорійні маршрути, які не вимагають туристичного досвіду, а також попередньої фізичної підготовки.

Використовуючи судна, ми маємо можливість швидше пересуватись і менше втомлюватись, ніж під час пішохідного походу. Водний похід дає можливість регулювати фізичне навантаження і чергувати його з відпочинком, не припиняючи руху, брати з собою більше вантажу, відвідувати місця, важкодоступні при інших способах пересування. Звичайні водні мандрівки доступні людям різної фізичної підготовленості. Водникам-початківцям рекомендується вибирати ділянки рік зі спокійною водою, без значних перешкод. Поступово, накопичивши досвід нескладних походів, переходимо до освоєння більш серйозних.

Особливостями водного туризму є гармонійне поєднання фізичних навантажень (веслування), інтелектуальних завдань (вибір і розробка маршруту), краєзнавчих і духовних цінностей (пам'ятки архітектури, фортифікаційні споруди, традиції, звичаї), гартувальний ефект (повітря, сонце, вода). Виходячи із цього, ми зупинилися на такій водній артерії, як Дністер, де присутні усі перераховані чинники.

Довжина Дністра — 1362 км, з них на території України — 925 км. Площа басейну річки — 72100 км², з них на території України — 52690 км². Витікає з невеликого джерела

біля с.Вовче Турківського району Львівської області, гирло впадає до Дністровського лиману на південь від с.Маяки Біляївського району Одеської області.

Основні притоки — Стрий, Свіча, Лімниця, Бистриця, Серет, Збруч, Мурафа, Реут (праві); Стривігор, Верещиця, Щирка, Гнила Липа, Золота Липа, Стрипа, Джурич, Серет, Нічлава, Збруч, Смотрич, Студениця, Ушиця, Жван, Жванчик, Лядова, Мурафа, Русава, Ягорлик, Кучурган (ліві).

Басейн Дністра розташований у семи областях на Південному Заході України (Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька, Вінницька, Чернівецька та Одеська обл.). У ньому налічується 14 886 річок, але лише 11 приток річки мають довжину більше 100 км.

День перший. Перед учасниками подорожі ставиться певна мета, що передбачає ознайомлення на місці з районом подорожі, краєзнавчу та пошуково-дослідницьку роботи, забезпечення фізичного розвитку, спортивного вдосконалення, здорового відпочинку студентів тощо. Виходячи з поставленої мети, визначаємо конкретні завдання: оволодіння практичними навичками управління катамараном, необхідними теоретичними знаннями, поглиблене ознайомлення із визначними місцями регіону.

Розпочинаємо нашу подорож з міста Кременець Тернопільської області, дорогою до Дністра зупиняємось у затишному містечку Бучач. Тут ми оглядаємо Бучацьку ратушу — унікальну пам'ятку архітектури середини XVIII століття.

Виконуємо програмне навантаження по організації і проведенню табірної збори та реалізації поставлених завдань, весь маршрут по річці розбиваємо на добові переходи, для чого насамперед встановлюємо приблизну середню швидкість руху, яка складає на рівнинних та болотистих річках по течії від 3 до 6 км/год, проти течії — від 2 до 4-х км/год.

Після прибуття на річку у с. Возилів, звідки і буде розпочинатися наша подорож, ідемо на струмок-водоспад поруч із місцем збору — один із десятків водоспадів, що впадають у Дністер, але кожен із них має свою власну красу. У Возилів водоспад має кілька каскадів, якими можна піднятися на саму вершину каньйону. Приготувавши сніданок, ми перейшли до теоретичних занять, інструктажу

з техніки безпеки, освоєння базових команд, за допомогою яких здійснюються елементарні маневри на катамарані. До практичних занять, запланованих у перший день, — збір катамаранів, посадка, висадка плавзасобів, досягнення синхронності роботи екіпажів при проходженні невеликих відрізків за і проти течії. Маршрут сплаву: с. Возилів — с.Раківець (17 км).

Розпочинаємо сплав із Возилова. Його назва походить від того, що звідси в XIV — XV століттях возили воду в інші села. Ще одна бувальщина розповідає вже про часи УПА, як радянські війська тут намагалися зловити останнього вояка, на лови притягнули 700 солдат та 70 танків, та все одно їм не вдалося взяти його живим. На цій ділянці багато безлюдних місць, заліснені береги каньйону закривають нас від зовнішнього світу. На одному з таких схилів заховався неймовірно краси травертиновий водоспад «Дівочі сльози». Закам'янілий мох утворює масивну шапку, з якої, наче з лійки, стікають кришталеві холодні краплі. Навпроти водоспаду зберігся пам'ятний хрест, тут проводився один із перших пластових водних таборів з участю Романа Шухевича. На цій ділянці зупиняємось на обід.

Далі річка утворює великі петлі, які ще називають луками, від цього походить і назва села Лука, що на тернопільській стороні, де знаходиться один із трьох мостів на сплавній ділянці (250 км). Колишній міст тут працював паромна переправа, від якої залишилися масивні опори. Навпроти Луки, на івано-франківській стороні, розташувалося село Незвиско, яке вважають археологічною скарбницею України, що багата знахідками часів Трипільської культури (IV — III ст. до н.е.).

Закінчуємо сплав поряд із с. Раківець. По закінченні сплаву розвантажуюмо та виносимо судна на берег, розбиваємо намети, збираємо дрова і готуємо вечерю, купаємось.

Наступного дня продовжуємо подорож Дністром. Прокидаємось, робимо ранкову гімнастику, купаємось, збираємо речі, снідаємо. Маршрут сплаву: с. Раківець — с.Копачинці (15 км). Поселення Раківець з'явилося неподалік броду — одного зі стратегічних на той час місць перетину річки. Розпочинаємо цей день із прогулянки до залишків Раківецької фортеці. Для охорони броду у XVII столітті побудували фортецю, тоді навколо неї точилися численні бої. На сьогодні від фортеці залишилась одна вежа та травертинові підвали. Пропливаємо неподалік села Уніж,

де не так давно почали проводити щорічні фестивалі, з річки проглядається сцена. Далі маршрут проходить по найменш заселеній ділянці Дністровського каньйону, на схилах якого збереглися недоторкані праліси з унікальними рослинами. Тиша і спокій супроводжуються польотами чапель та п'юскотом весел. Причалуємо, розкладаємо табір та готуємось до смачної вечері біля багаття.

День третій. Маршрут сплаву: с. Копачинці — с.Шутроминці (18 км). Після сніданку збираємо речі і сплавуємося. На сьогодні програма комбінована: ми не тільки сплавуємося, але й підкоримо Червону гору, що біля села Берем'яни. Це найвища точка Дністровського каньйону, що має 156 метрів над поверхнею води та 360 метрів над рівнем моря. Особливість гори в тому, що навіть у найлютіші зими сніг не затримується тут більше одного-двох днів: недарма цю місцину місцеві жителі називають «дністровськими субтропіками». Про цю гору в народі складено не одну легенду. Далі на шляху по обидва боки Дністра

розкинулося цікаве село Хмелево, до якого немає моста. Місцеві мешканці використовують дерев'яні довбані човники і так «плавають в гості» по неділях і на свята. Неподалік Хмелево збереглося кілька ДОТів — бетонних схованок. Місцеві кажуть, що тут проходила ціла лінія із більш як десятка таких укріплень за часів Першої та Другої світових воєн. Обідаємо під час сплаву. Закінчуємо сплав біля села Шутроминці. Зупиняємось, ставимо намети, збираємо дрова, готуємо вечерю. Граємо у фрісбі і волейбол.

Вранці зустрічаємо сонце, купаємось, пакуємось і, звичайно, смачно снідаємо. Маршрут на сьогодні — сплав с.Шутроминці — с. Устечко (8 км).

Спершу йдемо на прогулянку до печери Відлюдника у Литячах. Подорож триває близько 3 годин. Під час неї ми побачили неймовірні краєвиди на річку й островки Інь і Янь, побували у гроті Монаха (такі гроти були поширеним місцем усамітнення ченців ще досить недавно, і кажуть, що останній такий відлюдник помер у XX ст. Існує ряд легенд про ці місця. Одна з них розповідає про нерозділене кохання, через яке молодий юнак вибрав життя самотника. Поряд із печерою витікає цілюще джерело із мертвою та живою водою: мертва вода відбирає хвороби, жива вода дає сил та наснаги.

Пропливаємо біля зруйнованого мосту. Тут колись проходила основна дорога, та під час обох воєн його підірвали, а в кінці XX століття побудували новий міст заввишки понад 40 метрів. Закінчуємо сплав біля села Устечко. Назва його походить від того, що тут впадає у Дністер річка Джурич, де, до речі, знаходиться Джуричський водоспад, який ми побачили пізніше. В Устечку зберігся старий костел, на якому досі видно сліди обстрілу за часів Другої світової війни.

Обідаємо і збираємося у крос-похід до урочища Червоне, рухаємось однією групою повз річку Джурич, по дорозі пригадуємо здобуті на заняттях навички орієнтування і топографії: роботу з компасом, картою, визначення азимуту, відстаней до об'єктів, читання топографічних знаків. З вершини урочища нам відкривається чудовий краєвид на

пагорб із руїнами Червоноградського замку і костелу. Ще у середині XX століття тут проживали люди. Неподалік від руїн чути грім потужного Джуричського водоспаду (висота 16 м), який є найбільшим рівнинним водоспадом в Україні). За легендою, під час облоги замку татари перебили кряж і пустили річку Джурич водоспадом вниз, тим самим осушивши природну перешкоду навколо замку.

Помилювавшись краєвидами та прийнявши природний «гідромасаж», вирушаємо назад до Дністра. На цей день у нас ще заплановані спортивні змагання на катамаранах. Встановивши п'ять воріт по руслу річки, капітан з командою повинен якнайшвидше подолати їх в одному й іншому напрямку (за течією і проти течії). Використовуючи весь набутий досвід і майстерність при управлінні катамараном, нагороджуємо переможців, а учасники, які не справилися із завданням, ставлять намети, збирають дрова. Готуємо вечерю, палимо ватру, співаємо пісні.